

LINGVISTIKAOLÜMPIAADI LÕPPVOOR

22. aprill 2017

Tartu

KOOD:

Nimi:

Kool:

Klass:

Telefon:

Elektronposti aadress:

1. Lahenda **iga ülesanne** loetava käekirjaga **eraldi lehel** (lehtedel) ülesannet ümber kirjutamata. Lahendamiseks võid kasutada ka lehte, millel on trükitud ülesanne.
2. Kirjuta lahendatava **ülesande number ja oma kood** ülesande lahenduse **lehele**. Ainult sel juhul on tulemuste täpne arvestus tagatud.
3. **Ülesannetes 1–3 põhjenda** oma vastust: täiesti korrektseid, kuid põhjenduseta vastuseid hinnatakse madalamalt. **Ülesannetes 4 ja 5** vasta ainult esitatud küsimustele, neis pole rohkem selgitusi vaja anda.

ÜLESANNE 1. (20 punkti, autor Ulla Meeri Petti)

1657. aastal lõi Cave Beck numbrisüsteemil põhineva universaalse keele Universal Character. Ka selles ülesandes on kasutatud Universal Characteri süsteemi, kuid siin kehtib see eeldusel, et algkeeleks on eesti keel ning sõnavara piirneb üksnes ülesandes esinevate sõnadega.

A. On antud Universal Characteri “sõnad” ja nende eestikeelsed vasted suvalises järjestuses.
Leia õiged vastavused.

kogenud bussijuhti	qqq23 pf19
osavam kokk	q1+ p13
üks lendur	q23+ p17s
edev modell	q3+ p14s
kolm modelli	q3 p14
kaheksa paadimeest	q13+ p21s
kakskümmend kolm poemüüjat	qq20 pf24
armsaim põllumees	q8+ p16s
usaldusväärseim sõbranna	q8 p2
kolmteist tantsijat	qq15 p9
kakskümmend teenindajat	qqq1 p18
targem õpetajanna	q20+ p22s

B. Tõlgi Universal Characteri süsteemi

eeskujulik katlakütja
hurmavam kunstnik
isekaim lauljanna
kaks lavastajat

Selgita oma lahendust!

ÜLESANNE 2. (20 punkti, autor Axel Jagau)

Antud on 15 sõna ja sõnaühendit tiibeti keeles kolmel erineval kujul: tiibeti kirjas, tiibeti kirja-
pildi transliteratsioonis (nn Wylie süsteemis) ning tänapäeva häälduses (eestipärasel transkriptsioonis)
koos tähendusega. Kolmes tulbas on sõnad erinevas järjestuses.

(Transkriptsioonis on *ä* ja *ö* nagu eesti keeles, *q* on kõrisulghäälik nagu võru keeles, *h* tähendab
eelneva kaashääliku aspiratsiooni, *ŋ* on *n* nagu eesti sõnas *kang*.)

A. Millised sõnakujud vastavad üksteisele?

	(a)	(b)	(c)	
nr	tiibeti kiri	Wylie transkriptsioon	hääldus ja tähendus	
1	ལས་སྐྱོད་	<i>lha-sa</i>	phö	„Tiibet“
2	ཇམ་	<i>dbus</i>	traši teleq	„Tere!“
3	ལམ་	<i>bod-skad</i>	lhasa	„Lhasa“
4	བཤམ་	<i>bsgrubs</i>	ŋa	„viis“
5	དུས་མཚན་	<i>dus-tshod</i>	qü	„kese“
6	ཁྱོད་	<i>lnga</i>	thro	„katel“
7	དབྱིངས་	<i>khro</i>	phökäq	„tiibeti keel“
8	མཚམས་པ་	<i>zhal-par</i>	thütsöq	„aeg“
9	ཇམ་	<i>bod</i>	tro	„sulg“
10	དབུས་	<i>sku-zla</i>	throkpo	„sõber“
11	ལྔ་ལྔ་པ་	<i>sgro</i>	kjäq	„kaheksa“
12	བཀྲ་ཤིས་བདེ་སྐྱོད་	<i>dbyings</i>	šääpar	„telefon“
13	བརྒྱལ་བ་	<i>brgyad</i>	jiŋ	„ala, sfäär“
14	འབྲུག་ཤིས་བདེ་ལྗོངས་	<i>bkra-shis bde-lgas</i>	kunda	„abikaasa“
15	བརྒྱུད་	<i>grog-s-po</i>	trup	„saavutama“

Seleta oma lahendust!

ÜLESANNE 3. (20 punkti, autor Miina Norvik)

Eve keel kuulub Nigeri-Kordofani hõimkonda kvaa keelkonda. Seda räägitakse Ghana kaguosas ja Togos. Mõlemas riigis on eve keel üks rahvuskeeltest (Ghana riigikeel on hoopis inglise keel ning Togo riigikeel on prantsuse keel). Eve keele emakeelena kõnelejaid on kokku üle 3,3 miljoni.

Diakriitikute tähendused on järgmised: ´ märgib kõrget ning ` madalat tooni.

A. Ühenda evekeelsed fraasid õigete eestikeelsete tõlgetega ning kirjuta õiged vastavused parempoolsesse tabelisse. On teada, et *ɲkúme* on üks kehaosa.

1.	dodokpɔ lá megbe	a.	sinu pea peal
2.	megbewò	b.	selle lapse nägu
3.	tawò dzí	c.	nende [st need : nende] koolide ees
4.	ɖevi lá fé ɲkúme	d.	lapsepõlves
5.	kpláwó dzí	e.	sinu selg
6.	xɔ lá tame	f.	pärast seda eksamit
7.	dzí	g.	politseimaja
8.	ɲdíme	h.	tema maja taga
9.	eféxɔ megbe	i.	taevas
10.	kpovitɔ fé abati	j.	nendel laudadel
11.	sukuáwó ɲkúme	k.	selle voodi peatsi osas
12.	abati lá fé ta gbɔ	l.	hommikul
13.	ɖevime	m.	sellel katusel
14.	kpovitɔwó fé xɔ	n.	sellel laual
15.	kplɔ lá dzí	o.	politseiniku voodi

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	

B. Vasta küsimustele.

Kuidas oleks eve keeles 'üleval'?

Milline oleks *kpovitɔwó fé xɔ* otsetõlge eesti keelde?

Kuidas tõlgiksid *eféta* eesti keelde?

Seleta oma lahendust!

ÜLESANNE 4. (15 punkti, autorid Norman Kuusik, Kristi Viiding, Kaidi Kriisa, Kadri Novikov)

Antud on järgmised vanakreeka arvsõnade ladina transkriptsioonid koos võimalike variantidega (variandid on kaldkriipsuga eraldatud).

1 - heîs / mía / én	9 - ennéa
2 - dúō	10 - déka
3 - treîs / tria	23 - eíkosi tría / tría kai eíkosi
kolm korda - trís	30 - triákonta
4 - téssares / téssara	78 - hebdomékonta októ / októ kai hebdomékonta
5 - pénte	200 - diékósioi / diékósiai / diékósia
6 - héks	360 - triakósioi heksékonta / heksékonta kai triakósioi
7 - heptá	1000 - khílioi
8 - októ	20 000 - dismýrioi
kaheksa korda - oktákis	100 000 - dekakismýrioi

A. Täida tabel

Vanakreeka arvsõnad	Vasted araabia numbrites
duódeka	
triákonta téssares	
heksékonta heptá	
pénte kai tessarákonta	
októ kai eíkosi	
héks kai pentékonta	
heptakósioi kai tessarákonta	
triskhílioi	
ennéa kai tessarákonta kai oktakósia	
heptakiskhílioi enakósioi hebdomékonta héks	
	50 600

B. Sõnasta vanakreeka liitpõhiarvsõnade moodustus- ja kasutusreeglid.

NB! Sidend *kai* = 'ja'.

C. Kirjuta lünka õige arvsõna araabia numbrites.

NB! Kreeklaste aasta pikkus polnud võrdne meie praeguse aastaga!

(1) Mitu aastat (*étea*) on vanakreeka riigimehe, seadusandja ja poeedi Soloni järgi inimese eluiga?

Es gàr hebdomékonta étea oûron tês zóēs anthrópōi protíthēmi

- _____ aastat.

(2) Kui palju päevi (*hēméras*) on nendes aastates (*Hoûtoi eniautoi parékhontai*), mida Solon inimese elueaks pakub, kui mitte arvestada lisakuid (*embolímou mēnòs mé ginoménu*)? (NB! Lisakuud olid igal teisel aastal.)

Hoûtoi eóntes eniautoi hebdomékonta parékhontai hēméras diēkosías kai pentakiskhíliás kai dismyriás, embolímou mēnòs mé ginoménu?

- _____ päeva.

(3) Kui mitu päeva (*hēméras*) on kokku nendes aastates (*étea*), mida Solon elueaks pakub, arvestades juurde ka lisakuudes olevad päevad?

Toutéōn tōn hapaséōn hemeréōn tōn es tà hebdomékonta étea eouséōn pentékonta kai diēkosiéōn kai heksakiskhiliéōn kai dismyriéōn.

- _____ päeva.

ÜLESANNE 5. (15 punkti, autor Külli Prillop)

On antud 10 eestikeelset sõna nimetavas, omastavad ja osastavad käändes:

haab : haava : haaba

hammas : hamba : hammast

jalg : jala : jalga

kala : kala : kala

käsi : käe : kätt

meri : mere : merd

nägu : näo : nägu

silma : silma : silma

sõda : sõja : sõda

vars : varre : vart

A. Tabelis (eraldi lehel) on esitatud osa vorme kõigist kümnest sõnast läänemeresoome algkeeles (s.o kõigi läänemeresoome keelte rekonstrueeritud eellane) ning osa sõnade osa vorme ka liivi, vepsa ja isuri keeles. Kõik kolm, nagu eesti keelgi, on läänemeresoome keeled. Võrreldes algkeelega on toimunud erinevad häälikukaod ja -teisenemised, samuti on muutunud häälikute pikkused.

2010. aasta rahvaloenduse andmeil oli vepslasi 5936, kuid keeleoskajaid 3613; isureid 266, kuid keeleoskajaid 123. Liivi keelt esimese keelena tänapäeval enam ei omandata.

Algläänemeresoome, isuri ja vepsa vormid on siin esitatud eesti/liivi-päraselt kirjaviisis, mitte traditsioonilises transkriptsioonis. Kriips täishäälikul märgib pikka täishäälikut ja ' katketooni. Liivi *uo* ja *ie* on kestuselt võrdsed lühikese täishäälikuga.

Täida tabelis tühjad lahtrid.

B. Selgita hüüumärgiga tähistatud lahtrites olevate vormide kujunemist algkeelest.

(Kokku 4 vormi.)

Selgituse lihtsustamiseks on soovitatav kasutada reegleid kujul

$A \rightarrow B / C$, kus

A märgib 'mis muutub',

B 'milleks muutub' ja

C tingimusi, millal muutus toimub (kui muutus ei toimu igal võimalikul juhul).

Keel	Nimetav	Omastav	Osastav
algkeel			jalkada
algkeel	kala	kalan	
algkeel	käsi		kättä
algkeel		nägün	
algkeel		varden	vartta
liivi	jälga	jälga	
liivi	kalā	kalā	ka'llõ
liivi	me'r	mie'r	mīerda
liivi	suodā		suo'ddõ
liivi	vařž	vard	vārta
isuri	jalga	jalan	jalkā
isuri			kallā
isuri	käzi	käen	kättä
isuri		silmän	
isuri	soda		! sottā
vepsa	! hab		habad
vepsa	kala	kalan	kalad
vepsa		silmän	
	hambaz	hambhan	hambast
	meri	meren	merdä
	hammaz	hampän	hammäst
			mertä
	sota	sodan	sotada
	!	ambõ	āmbazt
	silmä		
	! nä'g	nä'g	
		hampahen	hambasta
	meri		mert
	hāpa	hāban	
	varzi	varren	vartta